

Název práce:	Možnosti systematické podpory v oblasti rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní
Autor práce:	Mgr. Petra Šedinová
Studijní obor:	Pedagogická psychologie
Univerzita:	Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze
Oponent:	prof. Mgr. Kateřina Vitásková, Ph.D.
Pracoviště opontenta:	Oddělení logopedie studií komunikačního procesu Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Česká republika

Posuzovaná písemná disertační práce autorky Mgr. Petry Šedinové má rozsah 164 stran a je doplněna o seznam příloh a přílohy dokládající doplňkové materiály využité v průběhu výzkumu při realizaci disertační práce. Připojeny jsou také seznamy tabulek a grafů. Hlavním cílem práce bylo zhodnocení možností podpory v oblasti rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní.

Práce je kromě Úvodu a Závěru z formálního hlediska rozčleněna do pěti hlavních kapitol, z nichž kapitola třetí de facto tvoří jakýsi předěl mezi hlavním teoretickým vstupem do tematiky výzkumu, tvořící stěžejní oblast disertační práce. Práce má teoreticko-empirický charakter s převahou empirické složky postavené na terénním výzkumu na bázi test-rest strategie a semi-longitudinálního výzkumu a jeho statistickém vyhodnocení včetně jeho deskriptivního pojetí. Disertační práce je přímo opřena o výsledky realizace výzkumných projektu GA UK (2016-2018) odkazovaných v textu práce a navazuje na výzkumy GAČR pracoviště PdF UK v gesci hlavní školitelky studentky, doc. Seidlové Málkové. ***Obdobná provázanost je zcela jistě u disertačních prací žádoucí a nabízí tak přímou aplikaci do pedagogicko-psychologické a edukační praxe.***

Použitý jazykový styl je adekvátní, jen se v některých částech objevují poněkud diskutabilní pojmy, které by např. speciálního pedagoga nebo logopeda nazval jinak – viz komentáře a otázky. V některých částech je text poněkud náročný na koncentraci čtenáře (např. str. 36-37 apod. a některé části popisující výzkum – např. při použití histogramů), ale to je zřejmě důsledkem snahy autorky uvést co nejvíce podrobných informací k některým oblastem.

- *Aktuálnost zvoleného tématu*

Zvolené téma je z pohledu České republiky velmi potřebným, protože se zaměřuje na tematiku zasahující nejenom oblast vývojové a pedagogické psychologie, ale také edukačních principů preprimárního a primárního vzdělávání a oblast speciální pedagogiky, de facto s přesahem i logopedie či lingvistiky. K aktuálnosti přispívá rovněž fakt, že se autorka mohla opřít o aktuální výzkumné poznatky a mnoho nejenom tuzemských, ale i zahraničních tematicky zaměřených publikovaných zdrojů a příbuzných výzkumných prací.

Dalším pozitivem tématu je jeho intervenční podpůrné zaměření, které je postaveno na originálně vytvořeném a empiricky ověřeném přístupu.

Úvodní dvě hlavní kapitoly jsou zaměřeny na gramotnost a klíčové pregramotnostní dovednosti. Autorka v nich postupně představuje a komparuje základní poznatky soudobého výzkumu v oblasti pregramotnostní přípravy v kontextu především lexie (ale i grafie), které vhodně opírá také o historicky tradiční přístupy k jejich rozvoji. Zmiňuje přitom klíčové osobnosti odborného světa z ČR i zahraničí. Analyzovány jsou hlavní principy konstrukce tréninkových přístupů a materiálů, čímž autorka ukotvuje vstupní teoretickou bázi textu a naznačuje následná odborná východiska umožňující koncipovat a zdůvodnit nasměrování hlavních cílů empirické části, včetně podstaty sestavení představeného podpůrného programu. Zdůrazňuje přitom snahu o definování aktuální postoje k pregramotnostní přípravě, který by měl dle jejího názoru odrážet právě soudobější, výzkumně ověřené poznatky týkající se mechanismů získávání dovednosti lexie a grafie a porovnávající tradiční přístupy.

- *Posouzení, zda disertace splnila stanovený cíl*

Hlavním cílem disertační práce je zhodnotit pomocí výzkumných metod přínosy krátkodobého, dle autorky relativně intenzivně implementovaného, tréninkového programu, který je zaměřen na podporu rozvoje pregramotnostních, resp. pročtenářských dovedností (konkrétně fonematického uvědomování a znalosti písmen) dětí předškolního věku. Hlavní cíl je náležitě ukotven a rozdělen na dílčí cíle, které jsou v rámci realizovaného výstupu ověřovány především v kapitole páté. Metodologická východiska jejich ověřování jsou ale již součástí kapitoly čtvrté. Kapitoly šestá a sedmá poskytují jejich shrnutí a diskusi jejich naplnění.

Autorka přistupuje kriticky ke zjištěným poznatkům, snaží se posoudit je i z pohledu určitých limitů, které v průběhu realizace výzkumu nastaly. Naznačuje také případné předcházení jejich interference v kontextu předpokládané aplikace nabídnutého výsledného tréninkového programu (např. str. 19), včetně jejich minimálního personální zabezpečení v předškolním zařízení nebo odborníky v nich pracujících. ***V tom spatřuji jakýsi interdisciplinární charakter práce. Líbí se mi také náznak nezbytnosti propojení předškolní příprava – školní připravenost.***

Pozitivně oceňuji množství tzv. vnitřních odkazů na jednotlivé konkrétní části práce, což umožňuje získání většího vhledu do její celkové koncepce, stejně jako ověření souvztažných odkazovaných zdrojů.

I když autorka popisuje některé výsledky, které zcela nesplnily původní očekávání, co se týče míry ověřitelnosti působnosti programu, s ohledem na komplexně doložené výsledky a jejich analýzu považuji hlavní cíl za splněný.

- *Posouzení zvolených metod disertace*

Zvolené metody ***odpovídají stanovenému cíli***, jsou kombinací syntézy analyzovaných testových metod, terénního empirického výzkumu, deskriptivních statistických metod. Výzkum probíhal ve formátu kvazi-experimentální tréninkové studie s užitím semilongitudinálního harmonogramu sledování efektů cílového tréninkového plánu. Popsány jsou jak přípravné fáze výzkumu, tak jeho detailní průběh, včetně jednotlivých osob, které se podílely na sběru dat a ověřování připraveného podpůrného předčtenářsky orientovaného stimulačního programu. Autorka posuzovala tři přesně definované skupiny, včetně kontrolní skupiny dětí typicky se vyvíjejících, stejně jako skupiny dětí s aplikovaným tréninkovým programem a dětí s tradičně orientovaným grafomotoricky zaměřeným stimulačním preprimárním programem u dětí předškolního věku. ***Metodologie je náležitě okomentována a představena s ohledem na jednotlivé části procesu tvorby programu a jeho výchozího podkladového materiálu***, včetně jeho ověřování, výběru výzkumného vzorku a vyhodnocení dílčích výsledků. Následně je popsána také finální komparativní analýza, ze které autorka odvozuje závěry opřené o statistické zpracování dat a jejich podrobný popis. Závěrečná diskuse je zaměřena na shrnutí hlavních zjištěných empirických poznatků do oblasti pregramotnostních dovedností a jejich rozvoje z pohledu primárních, doposud nezjištěných dat. Následně však zjištění převádí do aplikační roviny v kontextu pedagogicko-psychologické poradenské a edukační praxe, zvláště zacílené do oblasti preprimární výchovy a vzdělávání.

V Seznamu bibliografických odkazů je odkázáno na téměř 150 titulů převážně zahraničních, ale také tuzemských, jak monografických, tak seriálových časopiseckých publikací. Práce autorky s citacemi a parafrázemi je až na výjimky po obsahové stránce odpovídající, autorka přesně odlišuje přímé i nepřímé citace,

využívá systém vnitřních odkazů a doplňujících poznámek. Přílohy doplňují vlastní text práce a specifikují realizaci výzkumu.

Oceňuji množství prostudovaných převážně zahraničních časopiseckých studií a sledování hlavních linií zahraničního i tuzemského výzkumu. Možná více mohlo být využito výsledků sborníkových nebo kolektivně monografických prací na téma posuzování vývojových jazykových poruch jiných než domovského akademického pracoviště, které rovněž skýtají určité možnosti srovnání na úrovni populace českých dětí (např. z oblasti logopedie, speciální pedagogiky).

Metodologické zpracování práce je dostatečné a relevantní.

- *Komentář k výsledkům disertace a novým poznatkům, které přinesla*

Autorka práce ověřila, že sestavený předčtenářský tréninkový program přináší krátkodobé pozitivní efekty bezprostředně po ukončení tréninkových aktivit v oblasti trénovaných dovedností. Přínosy programu efektů, které jsou statisticky významné, byly zjištěny na jedné ze dvou sledovaných škol, kde program probíhal, předpokládán je i další pozitivní dopad na tomto pracovišti. Na základě výzkumných výstupů autorka předpokládá, že tréninkový předčtenářský program přispívá k vyrovnávání výraznějších rozdílů v klíčových předčtenářských dovednostech před zahájením povinné školní docházky. **Tento dílčí výsledek lze považovat za významný a přinášející pozitivní dopad do oblasti pedagogicko-psychologické poradenské a edukační praxe.** Na základě výzkumných výstupů práce byla upravena výsledná podoba předčtenářského tréninkového programu s podtitulem „Větuška a Slovánek v lese plném hlásek a písmen“ reflektujícího stimulaci akvizice tzv. alfabetského principu s doprovodným grafomotorickým nácvikem psaní představující ucelený hierarchicky zintenzivňující se program pro časové rozmezí necelých tří měsíců v období předškolního ročníku. Úlohy programu rozvíjejí základní úroveň fonemického uvědomování (zejména vydělení počáteční hlásky ve slově) a znalosti písmen (zejména znalost vysloveného názvu písmene). **Významné je také představení potencionálních determinantů ovlivňujících efektivitu programu, stejně jako naznačení možností dalšího ověřování či rozšiřování tréninkového programu a jeho potencionální diagnostická hodnota.** Chválím také zmínku u přesahu do problematiky např. Downova syndromu (str. 31).

Zcela jistě byl rovněž splněn dílčí, neméně významný cíl, kterým bylo upozornit na nedostatečnou pozornost věnovanou oblasti zavádění výzkumně ověřených preventivně-intervenčních programů v praxi v domácím prostředí a podnět k dalšímu či návaznému výzkumu v této oblasti.

- *Posouzení významu pro společenskou praxi nebo pro další rozvoj vědy*

Disertační práce autorky Mgr. Petry Šedinové **splňuje obecné formální, obsahové i metodologické požadavky na tento typ práce kladené** a že výstupy práce **přispívají k obohacení odborné teorie a společenské praxe v oblasti oboru pedagogické psychologie**, ale částečně i oborů příbuzných. Autorka prokázala dostatečnou schopnost pracovat s tuzemskou odbornou literaturou a odkazovými prameny a schopnost samostatně řešit výzkum.

Připomínky:

- Některé formy použité terminologie jsou diskutabilní z pohledu fonetiky a fonologie či logopedie, respektive by mohly být lépe definovány např. v samostatném slovníku pojmů – např. „výzvové pseudoslovo“ (str. 72). Nevhodné je např. „pojmenování“ písmene, „artikulační hry“, „číselné dovednosti), „práce logopeda orientovaná na nápravu řeči“ (vyloženě archaismus), apod. Také některé jazykové obraty mohly být přesnější - např. na str. 26 „...množství...“ – nebylo tím myšleno spíše „intenzita“? V některých případech se asi jedná o důsledky překladu z angličtiny – např. str. 27 „třídní rozvrh“ apod. Také pojmy „řečová terapie se specialistou“ neodpovídají profesní terminologii u nás. Také termín „dílče“ na str. 41 vyznívá poněkud archaicky.
- U třetí kapitoly bych zvážila její název, aby nepůsobila oproti ostatním poněkud stísněně a upozorňovala na její obsahově transitní charakter.
- Termín gramotnost nebyl dle mého názoru ve svém popisu zcela vyčerpávající – viz otázka.
- Na str. 12 není zcela vhodné použití termínu „artikulační hry“. Autorka obecně mohla občas použít výrazy jako foném, artikulém apod. Nebylo by také lepší použít místo „zvuk“ např. „foném“ str. 36?

- Některé formulace mohly být zkontrolovány po stránce terminologického přesahu či přesnosti označení - např. str. 18 na konci – jedná se opravdu o „jmenování“ nebo pojmenování (ve smyslu nomie)?
- Na str. 13 by bylo vhodnější doplnit „co“ se „snaží děti zapisovat“. Není zcela srozumitelné, jak je myšleno.
- Na straně 20 mohla být v posledním odstavci konkrétněji vysvětlena stručně popisovaný specifika.
- Z formálního hlediska bych nedoporučovala používat podtrhávání textu názvů kapitol a hlavní kapitoly psát větším písmem, odsadit začátku odstavců, aby byl text čitelnější a používat více desetinné dělení podkapitol. Není vhodné užívat tři tečky pro vynechání textu (str. 29), pokud se nejedná o zkrácení uvnitř přímé citace a zkratková slova také mohla být v některých případech nahrazena celými slovy (cca nebo RCT a PWT).
- Na str. 26 – „... podle Bakera a McLeoda...“ – myslím, že se jedná o autorky – ženy.
- Odkazy na webové portály by se měly uvádět také dle normy (např. na str. 29).
- Některé části se, jakoby opakují – např. informace o specifických programech Graphogame a Program Sound Foundations, Rode to Code - str. 31. a 36 např. - nebo je to záměr? Jedná se prohloubení informace? Potom by to mělo být lépe okomentováno a poněkud redukováno.
- Str. 32 – místo „efektů“ v plurálu bych použila asi singulár.
- Termín „normální čtenáři“ měl být buď vysvětlen, nebo použit jiný.
- Bohužel se zdá, že nejsou v souladu čísla tabulek – číslování se u některých posunulo a není tak ve shodě s odkazovaným textem.
- Seznam příloh de facto chybí – následují přímo přílohy, v nichž je i seznam tabulek a grafů

Otázky:

1. Termín gramotnost má poněkud širší konotace, než jsou odkazovány na str. 10-11, dovedla by autorka některé z nich ještě zmínit?
2. Formulace na str. 11 „rozvoj gramotnosti závisí ...“ - opravdu „závisí“ nebo je tím, co závisí něco jiného, než rozvoj? Nejedná se spíše o vývoj nebo výsledek tohoto rozvoje?
3. Opravdu se tradice tématu čtenářské gramotnosti vztahuje až k začátku minulého století?
4. Je slovní zásoba opravdu „dovedností“? Str. 17
5. Na str. 23 je myšleno „hlasité čtení“ (1. odstavec – čtení s porozuměním slyšeného? Možná mohlo být nazváno vhodněji.
6. Jak by autorka vhodněji uvedla pojmy jako „řečový specialista, řečová a jazyková terapie“ apod. v kontextu ČR?

Závěr:

Posuzovaná disertační práce Mgr. Petry Šedinové odpovídá požadavkům doktorského studijního oboru Pedagogická psychologie a splňuje podmínky kladené na řízení spojená s obhajobou disertační práce. Předloženou práci zcela doporučuji k obhajobě a na základě úspěšného obhájení disertační práce doporučuji navržení akademického titulu Ph.D.